

**Taiteen edistämiskeskuksen lausunto
Sivistysvaliokunnalle 26.5.2025**

ASIA:

HE 31/2025 vp Hallituksen esitys eduskunnalle opetus- ja kulttuuriministeriön hallinnonalan virastouudistusta koskevaksi lainsäädännöksi

Taiteen edistämiskeskus kiittää mahdollisuudesta lausua otsikkoasiasta ja toteaa lausuntonaan seuraavaa:

Opetus- ja kulttuuriministeriö on kuullut Taiteen edistämiskeskusta lainvalmistelun viimeisessä vaiheessa hyvin. Hallituksen esityksessä on huomioitu lähes kaikki muutosehdotukset, joita virasto on esittänyt. Siltä osin virasto kiittää hyvää yhteistyöstä opetus- ja kulttuuriministeriön sivistyshallintouudistusta valmistelevaa virkakuntaa sekä poliittista valmistelua, eikä tässä yhteydessä tuo aiempia huomioita erikseen esille vaan toteaa, että esitys on hyväksyttävissä muilta osin kuin tässä lausunnoissa tuotujen huomioiden osalta.

1. Yleiset huomiot virastojen yhdistämisestä

Virasto haluaa vielä tässä vaiheessa tuoda esille läpi valmisteluprosessin esittämänsä huomiota siitä, että Taiteen edistämiskeskuksen ja Kansallisen audiovisuaalisen instituutin yhdistämiselle ei ole toiminnallisia perusteita. Sivistyshallinnon tulevaisuuden rakenteiden uudistamisessa on tärkeää tutkia tarkasti Taide- ja kulttuuriviraston sekä Suomen Akatemian mahdollisuudet yhteisen viraston perustamiseksi.

Suomen Akatemia ja Taiteen edistämiskeskus ovat perustehtävältään toistensa kaltaisia siten, että niiden toimintojen yhdistämisellä olisi paitsi kyetty tehostamaan toimintaa myös löytämään huomattavaa synergiaa ja uudenlaisia tapoja edistää suomalaista kokonaisvaltaista sivistystä, luovuutta ja innovointikykyä. Tieteen ja taiteen edistämiseen liittyviä rakenteita on suomalaisessa yhteiskunnassa muun muassa säätiö- ja rahastokentällä sekä korkeakoulutuksessa. Sen sijaan nykyinen ratkaisu tuo yhteen kehittämisorientoituneen valtionapuviranomaisen ja arkistotoiminnan sekä mediakasvatuksen ympärille rakennetun viraston. Vaarana on molempien tähän asti arvokkaan erityisroolin ja ydintehtävän heikentyminen hallintomäärärahojen tiukentuessa. Uuden viraston talous- ja toimintasuunnittelun tulee jatkossa kyetä balanssoimaan kahden sekä lakisääteisiltä tehtäviltään erimitallisen että kulurakenteeltaan varsin toisista poikkeavan viraston tarpeet. Taiteen edistämisen asiantuntijuus ei saa jäädä Kansallisen audiovisuaalisen instituutin tilaintensiivisen kulurakenteen vuoksi heikoksi, vaan sille on turvattava tarvittavat resurssit.

Taiteen edistämiskeskus haluaa tuoda painokkaasti esille, ettei hallituksen esityksen perusteluissa kyetä osoittamaan tarkkoja arvioita rakenneuudistuksen pitkän tähtäimen taloudellisista vaikutuksista. Vaikka virasto kannattaa vahvasti rakenteiden yhdistämistä, erityisen huolestuttava on tilanne, jossa yhdistämisestä aiheutuu mittavia kustannuksia molemmille virastoille ja samalla valtionhallinnon tuottavuusohjelman toimintamenosäästöt kurittavat molempia virastoja. Uuden viraston rakentaminen ei saisi tapahtua näivettämällä ja kaventamalla. Hallituksen esitys korostaa virastojen yhteiskunnallisen vaikuttavuuden kasvua osana hanketta, mutta silloin Taide- ja kulttuurivirastolle on osoitettava tarpeelliset resurssit, joilla sekä yhdistymiseen liittyvät kustannukset että uuden viraston viestintään ja brändinrakentamiseen tarvittavat kustannukset eivät saa olla pois viraston toimintamenomäärärahoista. Virasto pitää kriittisenä menestystekijänä uuden viraston

aloittaessa sen, että taiteen edistämisen kannalta keskeiset sidosryhmät ja valtionavustusten hakijat löytävät itselleen tärkeitä asiantuntijuudet ja palvelut edelleen uudesta virastosta helposti. Vain näin strategisesti rakennettua luottamusta voi ylläpitää.

2. Huomioit vertaisarvioinnista

Hallituksen esitykseen on lausuntokierroksella tehty ne toimikuntarakenteen uudistamiseen liittyvät muutokset, joita Taiteen edistämiskeskus on esittänyt. Näitä ovat muun muassa vertaisarvioinnin aseman turvaaminen päätöksenteossa, taide- ja kulttuurineuvoston jäsenmäärän kasvattaminen ja toimikausiin liittyvät tarkennukset. Taiteen edistämiskeskus pitää myös tärkeänä, että taide- ja kulttuurineuvoston nimeämistä edeltää alan keskeisten toimijoiden kuuleminen.

Taiteen edistämiskeskus katsoo, että lakiesitys nykyisessä muodossaan mahdollistaa valtionavustusten tarkoituksenmukaisen käsittelyn ja päätöksenteon. Muutos vaatii paljon toiminnan järjestämiseen liittyviä uusia käytännön ratkaisuja, mutta lakiesitys antaa siihen riittävät perusteet.

Lakiesityksen perusteluissa tarkennetaan nykyisen toimikunnan päätösvaltaan liittyvää siirtymäsäädöstä. Taiteen edistämiskeskus haluaa huomauttaa, että siirtymäsäädöksen tulisi koskea myös keväällä 2026 haettavia vuoden 2027 talousarvion määrärahoista myönnettäviä uusia valtion taiteilija-apurahoja. Tältä osin lakiesityksen perustelut ovat ristiriitaiset. Lisäksi Taiteen edistämiskeskus haluaa huomauttaa, että muussa laissa olevalla viittauksella taideneuvoston, valtion taidetoimikuntaan tai alueelliseen taidetoimikuntaan tarkoitettaisiin 1.7.2026 alkaen taide- ja kulttuurineuvostoa – ei 1.7.2027 alkaen.

3. Muut huomiot

HE:n perustelut tuovat kattavasti esille pitkän aikavälin isoja kehityskulkuja ikääntymisestä ja nuorten syrjäytymisestä. On huomioitavaa, että Taide- ja kulttuuriviraston osalta lakisääteisissä tehtävissä tai niiden perusteluissa ei tuoda erikseen esille lasten ja nuorten kulttuuriin liittyviä tehtäviä. On olennaista määritellä, onko Taide- ja kulttuurivirastolla lasten ja nuorten osallisuuteen liittyviä tehtäviä, ja jos on, miltä osin. Nyt niitä eri huomioida uutta virastoa koskevassa lainsäädännössä.

Taiteen ja kulttuurin alueelliseen saatavuuden ja saavutettavuuden ollessa yksi kulttuuripolitiikan lyhyen ja keskipitkän aikavälin haasteista Taiteen edistämiskeskus pitää hyvänä, että alueellisuuteen liittyvää tehtävää on vahvistettu lain perusteluissa ja pitää erityisen tärkeänä sitä, että viranomaisten välinen yhteistyö on kirjattu lakiin. On myös tärkeää, että jatkossakin on joitain valtionavustuksia, joita haetaan ja myönnetään alueellisin perustein.